

MANYE FORDÍTÁSTUDOMÁNYI KUTATÁSOK IV.

ABSZTRAKTFÜZET

A konferencia szervezőbizottsága:
Klaudy Kinga, Robin Edina, Seidl-Pécs Olívia

2024. május 31.

BARNA LÁSZLÓ

laszlo.barna@uni-miskolc.hu

Miskolci Egyetem, Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar,
Modern Filológiai Intézet, Német Nyelv- és Irodalomtudományi Tanszék
<https://m2.mtmt.hu/api/author/10037992>

AMIKOR SZABÓ LŐRINC KIJAVÍTJA KLEISTOT

Kulcsszavak: kulturális fordítástudomány, Szabó Lőrinc, Heinrich von Kleist, domesztikálás, kulturális mintázat

Heinrich von Kleist *Anekdote aus dem letzten preußischen Kriege* (Kleist 1810) című híressé vált anekdotája Szabó Lőrinc fordításában 1944. március 6-án jelenik meg a Képes Tábori Újság hasábjain (Szabó 2003: 730–732). A szájról szájra terjedő történet, a jénai csata után, egy francia katonától körülzárt faluban játszódik, ahol egy rettenthetetlen porosz lovas (*preußischer Reiter*) menekülés helyett és egy jelentékeny harci üvöltés mellett (*Bassa Manelka!*) nekiront a falu végén várakozó három francia lovasnak, miután pedig lekaszabolja őket, újra kurjant (*Bassa Teremtetem!*). Igazi magyar nyelvtörténeti kuriózum az előbbi majd fél évezredes káromkodásunk nemzetközi pályafutása, amelyet nagy valószínűséggel a 18. századi magyar huszárok „tanítottak meg” a porosz hadsereg katonáinak. Kérdés, hogy e német nyelvű szövegen belüli „tisza nyelvi performatívumok” (Kappanyos 2016: 133) megjelenése, amelyek sok esetben nem is tartalmaznak kognitív információt, csakis attitűdinformációt, valóban a magyar etimonokra vezethetők-e vissza. A bizonyítást segítő egyik fontos történelmi tény, hogy a Habsburg Birodalom részeként sok ezer fiatal magyar férfi áldozta életét a Napóleon ellen vívott háborúban. A magyar országgyűlés rendszeresen, leginkább politikai alkuk után megszavazott kisebb-nagyobb pénzbeli és személyi hozzájárulásokat a háborús küzdelemhez (Zila 2015).

Hogy túldomesztikálás-e a *preußischer Reiter*t porosz egyenruhás huszárnak nevezni, vagy a *Brannteweint* pálinkának fordítani, az kiderül az előadásból. Ilyen és számos más fordítási kérdést járunk körül, amelyek megválaszolását a pusztá előfeltevéseken túl a filológia is segíti, ugyanis a műfordító–költő egy kontextualizáló bevezetővel és egy

értelmező–reveláló befejező jegyzettel is kommentálta fordításszövegét, amelyek igen izgalmas tanulságokkal szolgálnak egyrészt Kleist műve szereplőinek a kilétéről, másrészt a 44 éves Szabó Lőrinc fordítói motivációjáról, illetve fordításának irodalmi retorikájáról.

Irodalom:

Kappanyos, A. 2016. *Bajuszbögre, lefordítatlan: Műfordítás, adaptáció, kulturális transzfer*. Budapest: Balassi Kiadó.

Zila, G. 2015. A napóleoni háborúk és Magyarország. *Újkor, a velünk élő történelem*. <https://ujkor.hu/content/a-napoleoni-haboruk-es-magyarorszag> (utolsó megtekintés: 2024. 04. 25.)

Források:

Kleist, H. von 1810. Anekdote aus dem letzten preußischen Kriege. *Berliner Abendblätter*, 1. Jg., 6. Blatt. <https://lueersen.homedns.org/~gutenberg/kleist/anekdote/anekdo05.htm> (utolsó megtekintés: 2024. 04. 25.)

Szabó, L. 2003. Vörös ördögök a napóleoni háborúban. In: *Emlékezések és publicisztikai írások*. Budapest: Osiris Kiadó. 730–732. (Azért nem fordítóként szerepeltetem itt Szabó Lőrincet, mert önálló bevezetővel és lezáró kommentálással jelent meg a kötetben műfordító–költő fordítása az előző címmel.)

DOBOS CSILLA

doboscsilla52@gmail.com

Miskolci Egyetem Bölcsész- és Társadalomtudományi Kar Modern Filológiai Intézet

<https://orcid.org/0009-0004-3172-0972>

AZ INTRALINGVÁLIS FORDÍTÁS SZEREPE NAPJAINKBAN

Kulcsszavak: inter- és intralingvális fordítás, intralingvális fordítási ekvivalencia, befogadási erőfeszítés, tudománykommunikáció

Fordításon a hétköznapi nyelvhasználatban, a tudományos életben és a fordítástudomány területén is elsősorban azt az interlingvális hermeneutikai folyamatot értjük, amelynek során a forrásnyelvi üzenetet különböző transzformációk révén célnyelvi üzenetté alakítjuk át. Lényegében ugyanez történik intralingvális fordításkor is, amikor ugyanazt a tartalmat, ugyanazon a nyelven, eltérő nyelvi eszközökkel fejezzük ki, miközben az intralingvális hermeneutikai útvonalat bejárva az eredeti szöveget célszöveggé formáljuk. A fordításnak ez a típusa lehetőséget kínál arra, hogy a társadalom különböző rétegei között a nyelv elemeiből kognitív hidakat építsünk, amelyek összekötik a felnőttek világát a gyerekek világával, az orvosét a betegek világával, a tudósét a laikusok világával.

Napjainkban az élet számos területén egyre nagyobb az igény arra, hogy a szakemberek tudásának egy része megfelelő – egyszerű, de a szükségesnél nem egyszerűbb – tartalmi és nyelvi formában eljusson a társadalom széles rétegeihez, a nagyközönséghez, a laikusokhoz. Ennek kiemelt jelentősége van, tekintettel korunk gazdasági és társadalmi kihívásaira (pl. vírusok, klímaváltozás, energiaválság, elöregedő európai társadalmak). A bölcsek köve a tudósok kezében van, azonban a problémák megoldásához szükség van a társadalom széles rétegeinek az együttműködésére. Ez – többek között – az információ megértését biztosító befogadási erőfeszítés optimalizálásával érhető el, melynek egyik legfőbb eszköze a regiszterváltásra épülő szaknyelvről köznyelvre történő nyelven belüli fordítás.

Előadásomban az inter- és az intralingvális fordítás ún. hídfogalmak segítségével történő összehasonlító elemzésén keresztül mutatom be (1) az intralingvális fordítás legfőbb ismérveit, kiemelve az intralingvális fordítási ekvivalencia fogalmát, (2) az intralingvális fordítás szerepét az oktatásban, valamint (3) az intralingvális fordítás jelentőségét a tudománykommunikáció és az edukációs kommunikáció területén.

Irodalom:

- Eco, U. 2009. *Quasi dasselbe mit anderen Worten. Über das Übersetzen.* München: Deutscher Taschenbuch Verlag.
- Gadamer, H.-G. 1984. *Igazság és módszer. Egy filozófiai hermeneutika vázlata.* Budapest: Gondolat Könyvkiadó.
- Heltai P. 2014. Nyelven belüli fordítás. In: Heltai, P. 2014. *Mitől fordítás a fordítás? Válogatott fordítástudományi tanulmányok.* Budapest: Eötvös József Könyvkiadó. 261–274.
- Jakobson, R. 1986. Fordítás és nyelvészet. In: Bart I., Klaudy K. (szerk.) *A fordítás tudománya. Válogatás a fordításelmélet irodalmából.* Budapest: Tankönyvkiadó. 15–22.

KARÁDI GERDA

karadigerda@gmail.com

Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar

Fordítástudományi Doktori Program

<https://orcid.org/0000-0001-5459-4711>

MARCEL PAGNOL JEAN DE FLORETTE CÍMŰ REGÉNYÉBEN ÉS FILMADAPTÁCIÓJÁBAN SZEREPLŐ KULTÚRASPECIFIKUS KIFEJEZÉSEK FORDÍTÁSA

Kulcsszavak: kultúraspecifikus kifejezések, Pedersen (2005) modellje, regényfordítás, audiovizuális fordítás, forrás- és célnyelvorientált stratégiák

E kontrasztív, leíró, kvalitatív jellegű esettanulmányom folytatja a korábbi elemzésem (Karádi 2024) gondolatvezetését, a fő kutatási kérdésem továbbra is a következő: függenek-e a választott fordítói stratégiák és műveletek a fordítási módtól? Pontosabban: fellelhető-e különbség az adott kultúraspecifikus kifejezés fordításainak mikéntje között attól függően, hogy szépirodalmi regényben vagy filmben bukkan fel? E probléma feltérképezéséhez Marcel Pagnol 1963-ban megjelent, *Jean de Florette* című regényében (magyarul: *Dombok vize I. Jean de Florette*; fordította: Hricó Gabriella 1999-ben) és annak filmadaptációjában (franciául: *Jean de Florette*; magyarul: *A Paradicsom...*, rendezte Claude Berri, 1986; magyar szöveg: Borbarát Bernadett) fellelhető kultúraspecifikus kifejezések fordítását elemeztem.

Az elemzéshez Pedersen (2005) taxonómiáját vettem alapul, amelynek kategóriáit – a két vizsgált regény és film, valamint a fellelt kifejezések jellegzetességeire szabva – kiegészítettem, újraértelmeztem. Modellje segítségével elemezhető a filmben és a regényben jellemzően használt átváltási műveletek, sőt, a honosító és az idegen ízeket megőrző stratégiák aránya is remekül vizsgálható, egyes tendenciák is megállapíthatók, szem előtt tartva jelen kutatás korlátait, hiszen a valóban reprezentatív eredményekhez jóval nagyobb korpuszon és több nyelvpárral kellene megismételni az elemzéseket. Ezenkívül kitértem a korábbi eredményeimhez viszonyított hasonlóságokra és a különbségekre is.

E kutatás célja bemutatni a fent említett regényben és filmadaptációban alkalmazott fordítási módszereket, átváltási műveleteket, fordítói stratégiákat és tendenciákat francia–magyar nyelvpárban, elsősorban a Provence-ban használatos, a területre jellemző,

kulturálisan kötött kifejezések esetében. Kutatásommal igyekszem hozzájárulni más, sokféle, egymástól esetleg jelentősen eltérő – regionális vagy társadalmi – nyelvváltozatot felölelő nyelvek (pl. angol, olasz, német) közvetítőinek gyakorlati munkájának megkönnyítéséhez, valamint a fordító- és tolmácsolás módszereinek gazdagításához.

Irodalom:

Heltai P. 2013. Kultúraspecifikus kifejezések és reáliák. *Fordítástudomány* 15. évf. 1. szám. 32–53.

Karádi G. 2024. Kultúraspecifikus kifejezések fordítása Marcel Pagnol *La Gloire de mon père* című művének különböző fordítási módjaiban. *Alkalmazott Nyelvtudomány* 23. évf. 2. szám. 71–86.

Lakatos-Báldy Zs. 2015. Az audiovizuális fordítás sajátosságai és a filmfordítás mint interkulturális kommunikáció. *Apertúra*. <https://www.apertura.hu/2015/tel/lakatos-baldy-az-audiovizualis-forditas-sajatossagai-es-a-filmforditas-mint-interkulturalis-kommunikacio/> (utolsó megtekintés: 2024. május 9.)

Pedersen, J. 2005. How is Culture Rendered in Subtitles? In: Gerzymisch-Arbogas, H., Nauert, S. (eds) *Challenges of Multidimensional Translation: Conference Proceedings*. 1–18.

Források:

Pagnol, M. 1971. *L'Eau des Collines. Jean de Florette*. Paris: Le Livre de Poche.

Pagnol, M. 1999. *Dombok vize I. Jean de Florette*. Budapest: Környezet és Fejlődés. Fordította: Hricó Gabriella.

Berri, C. 1986. *Jean de Florette*. DD Productions; Renn Productions.

Berri, C. 1986. *A paradicsom...* Magyar Televízió Rt. Magyar szöveg: Borbarát Bernadett.

LÁNCOS PETRA LEA

lancos.petra.lea@jak.ppke.hu

Pázmány Péter Katolikus Egyetem, Jog- és Államtudományi Kar

<https://orcid.org/0000-0002-1174-6882>

A NEMZETKÖZI BÜNTETŐBÍRÓSÁGI TOLMÁCSOLÁS – NÜRNBERG ÉS HÁGA KAPCSOLÓDÁSI PONTJAI

Kulcsszavak: nürnbergi Nemzetközi Katonai Törvényszék, Nemzetközi Büntetőbíróság, szinkrontolmácsolás, tolmácsképzés, összehasonlító elemzés

A második világháború végén, a „tengelyhatalmak főbb háborús bűnöseinek megbüntetésére és felelősségre vonására” az Egyesült Államok, Franciaország, Egyesült Királyság és Szovjetunió 1945. augusztus 8-án megkötötte a Nemzetközi Katonai Törvényszéket létrehozó Londoni Megállapodást. A nürnbergi Nemzetközi Katonai Törvényszék valódi nemzetközi büntetőbíróságként nemzetközi büntetőjogot alkalmazva, nemzetközi összetételű (brit, amerikai, francia és szovjet bírákból álló) bírói tanáccsal járt el. A háborús bűnösök gyors felelősségre vonása iránti igény, az amerikai Leon Dostert ezredes úttörő tolmácsolási terve, valamint az IBM *Filene-Finlay* rendszere, vagyis az igény, az ötlet és a megfelelő technológia Nürnbergben találkozott, és megszületett a ma már világszerte elterjedt, számos tolmácsképzőhely által évtizedek óta oktatott szinkrontolmácsolás.

A nemzetközi büntetőbíráskodás hajnala egyben a szinkrontolmácsolás ismertté és elismertté válásának pillanata is volt. A nürnbergi perek a szinkrontolmácsolás és a bírósági tolmácsolás szempontjából is kísérletinek tekinthetők, ugyanakkor a szakirodalomból kiderül, hogy a szakma professzionalizálódása ellenére a hágai székhelyű Nemzetközi Büntetőbíróság a nürnbergi Nemzetközi Katonai Törvényszék (NKT) előtt álló kihívásokhoz hasonló problémákkal küzd.

Előadásom célja, hogy a tolmácsolásra fókuszálva bemutassa az Nemzetközi Katonai Törvényszéknek a tolmácsolás megszervezésével és minőségbiztosításával kapcsolatos kihívásait és megoldásait, majd kitérjen a Nemzetközi Büntetőbíróságon szervezett tolmácsolás hasonló szempontjaira. Az összehasonlítás szempontjai: a tolmácsok toborzása, képzése, valamint munkájuk ellenőrzése. A kutatás megállapítása, hogy a nürnbergi perek óta lezajlott szakmai professzionalizálódás és technológiai haladás ellenére a vizsgált nemzetközi büntetőbíróságok hasonló technikákat alkalmaztak a felmerülő problémák kezelésére. A kutatás módszere: szakirodalmi áttekintés, interjú.

Irodalom:

- Baigorri-Jalón, J. 2022. The Nuremberg Trial as a turning point in the history of interpreting: Notes on historical transitions. *The Interpreters' Newsletter* No. 27. bis. 1–24. <https://doi.org/10.13137/2421-714X/34284>
- Gaiba, F. 1998. *The Origins of Simultaneous Interpretation. The Nuremberg Trial*. Ottawa: University of Ottawa Press.
- Gaiba, F. 1999. Interpretation at the Nuremberg Trial. *Interpreting* Vol. 4. No. 1. 9–22.
- Mustafakulovich, R.M. 2023. History of Simultaneous Interpretation. *International Journal of Advanced Multidisciplinary Research and Studies* Vol. 3. No. 1. 802–804.
- Ramler, S. 1988. *Origins and Challenges of Simultaneous Interpretation: The Nuremberg Trials Experience*. In: Hammond, D.L. (ed.) *Proceedings of the 29th Annual ATA Conference*. Medford: Learned Information. 437–440.

LŐRINCZ JULIANNA

jel2ster@gmail.com

Eszterházy Károly Katolikus Egyetem Magyar Nyelvészeti Tanszék

Selye János Egyetem Magyar Nyelv és Irodalom Tanszék

<https://orcid.org/0000-0002-1748-7033>

A STÍLUS RELEVANCIÁJA PETŐFI-SZÖVEGEK FORDÍTÁSAIBAN

Kulcsszavak: stílusrelevancia, alakzatok, ismétlés, ellentét, kulturális fordítás

A magyar irodalom költői közül Petőfi Sándor a legtöbb, kb. 150 nyelvre lefordított szerző. A fordítások révén vált Petőfi a legismertebb magyar költővé. Petőfi sikerét nyelvének, stílusának közérthetősége, a minimális befogadói erőfeszítés részben megkönnyítette, ugyanakkor fennáll a túlságos leegyszerűsítés veszélye is, amint azt a korabeli első fordítások is mutatják. Petőfi szövegeinek tematikus és műfaji gazdagsága többféle műfordítói eljárást és kritikai vizsgálatot igényel.

A stílusekvivalenciáról több tanulmány és könyv is született (Popovič 1980), a műfordítás-szövegek létrehozásában és kritikai vizsgálatában azonban az ekvivalenciánál megfelelőbb elméleti keret a relevanciaelmélet (Heltai 2009; Lanstyák 2017). A műfordítás kulturális fordítás is, így a fordítandó forrásnyelvi szövegben azoknak a forráskultúrához kapcsolódó elemeknek az átkódolását is figyelembe kell venni, amelyek a célkultúrában különböznek (Kappanyos 2021). A Petőfi-szövegek stílusában az ismétlés és ellentét alakzatai meghatározóak, amelyek hálózatosan átszövik az egész életművet (Lőrincz, J., Lőrincz, G. és Istók 2023), ezért ezek vizsgálata nagyon fontos a különböző nyelvű szövegvariánsokban is. Előadásomban néhány ismétlődő motívum fordítását, valamint A *helység kalapácsa* c. eposzparódia beszélő neveinek mint kulturálisan kötött kifejezéseknek a fordítását mutatom be orosz és angol célnyelvi szövegvariánsokban.

Irodalom:

Heltai P. 2009. Fordítás, relevancia, feldolgozás. *Modern Nyelvoktatás* 15 évf. 1–2. szám. 13–28.

- Kappanyos A. 2021. *Túl a sövényen*. Budapest: Eötvös Loránd Kutatási Hálózat. Bölcsészettudományi Kutatóközpont Irodalomtudományi Intézet.
- Lanstyák I. 2017. *Relevanciaelmélet és fordítás*. Pozsony: *Nova Posoniensa VII*. Szenczi Molnár Albert Egyesület. 7–31.
- Lőrincz J., Lőrincz G., Istók B. 2023. A motívumismétlések hálózatos összefüggései Petőfi vers- és prózaszövegeiben. *Magyar Nyelvőr* 147 évf. 1. szám. 53–62.
- Popovič, A. 1980. *A műfordítás elmélete*. Bratislava: Madách. Ford. Zsilka Tibor.

MARÁDI KRISZTINA – NAGY ANDREA

maradi.krisztina@arts.unideb.hu

nagy.andrea@arts.unideb.hu

Debreceni Egyetem Bölcsészettudományi Kar Francia Tanszék

<https://orcid.org/0000-0002-4199-1563>

<https://orcid.org/0000-0001-5395-5140>

HASONLÓSÁGOK ÉS TIPIKUS HIBÁK A HALLGATÓI ÉS A GÉPI FORDÍTÁSBAN

Kulcsszavak: gépi fordítás, tanulói fordítás, hibatipológia, értékelés

A fordítás összetett és komplex tevékenység, amelyhez nem csak a két nyelv magas szintű ismeretére van szükség, hanem kreativitásra, rengeteg háttérismeretre és valódi alkotói munkára is. A fordítói kompetenciák fejlesztése a nyelvtanítás során ezért elsődleges fontosságú a nyelvtani ismeretek elmélyítéséhez, a szókincs bővítéséhez, az idiomatikus kifejezések és a reáliák megértéséhez. Az elmúlt évek technológiai fejlődése miatt sokan megkérdőjelezzik a humán fordítás létjogosultságát a gépi fordítás előnyeire hivatkozva, és oktatási munkánk során mi magunk is tapasztaljuk, hogy a hallgatók szívesen folyamodnak ehhez az új technológiai segédeszközökhöz.

Ugyanakkor a tapasztalatok azt mutatják, hogy a gépi fordítás által produkált szövegek és a hallgatók saját „alkotásai” bizonyos egyezőségeket produkálnak a hibák terén: a komolyabb kihívásokat jelentő nyelvtani, szemantikai vagy szintaktikai problémákat hasonlóan – szinte ugyanazokat a hibákat elkövetve – oldják meg. A hallgatók mind BA (alapvetően nyelvfejlesztő célzattal), mind MA szinten (fordító és tolmácsolás) találkoznak különböző jellegű fordítandó szövegekkel, amelyek között vannak gazdasági, üzleti, társadalomtudományi szakszövegek, MA szinten pedig könnyebb jogi szakszövegek is, illetve a műfordításhoz kapcsolódóan kortárs irodalmi szövegrészletek. A magyar és francia mondatok szintaktikai különbségéből adódóan, a gépi és humán fordítások esetében is nehézséget jelenthet a tematizálás, illetve a fókuszban álló mondatrészek felismerése és dekódolása. A diszlokáció, illetve a szegmentálás miatt felborult kanonikus mondatstruktúra jelentősen megnehezíti a gépi és humán fordítási folyamatot.

Az előadás keretében a hallgatói fordítások során tapasztalt hibákat kívánjuk összehasonlítani a gépi fordítás által produkált szövegekben észlelt hiányosságokkal, annak érdekében, hogy a fordítóképzés számára módszertani segédletet nyújthassunk.

Irodalom:

Károly K. 2007. *Szövegtan és fordítás*. Budapest: Akadémiai Kiadó.

Klaudy K. 1997. *A fordítás elmélete és gyakorlata*. Budapest: Scholastica.

Loffler-Laurian, A-M. 1996. *Chapitre II. Typologie des erreurs* In: *La traduction automatique* [en ligne]. Villeneuve d'Ascq: Presses universitaires du Septentrion. URL: <<http://books.openedition.org/septentrion/74889>>. DOI : <https://doi.org/10.4000/books.septentrion.74889>. (utolsó megtekintés: 2024. április 15.)

Marádi K., Nagy A. 2022. *Traduire, c'est trahir ? Francia szöveggyűjtemény a fordítói kompetenciák fejlesztésére*. Studia Romanica de Debrecen, Bibliothèque de l'Étudiant Fasc. V. Debrecen: Debreceni Egyetemi Kiadó.

NAGY TÜNDE

nagytunde@uni.sapientia.ro

Sapientia EMTE

<https://orcid.org/0000-0002-5969-7768>

KARL MAY *DER SCHATZ IM SILBERSEE* CÍMŰ REGÉNYÉNEK ADAPTÁCIÓIRÓL ÉS FORDÍTÁSAIRÓL

Kulcsszavak: adaptáció, fordítás, Karl May, fordítói stratégiák

Az előadás Karl May *Der Schatz im Silbersee* inter- és intralingvális könyvadaptációit és fordításait vizsgálja. Betekintést nyújt a német nyelvű adaptációkba, valamint a magyar fordításokba és átdolgozásokba, példákkal alátámasztva a megfigyelhető hasonlóságokat és különbségeket. Karl May műve 1894-ben jelenik meg először könyv formátumban – ezt követi az 1930-as, majd az 1952-es kiadás: míg a korábbi változat többnyire megegyezik az eredetivel, a később megjelent mű szabadabban bánik a szöveggel. Ennek oka elsősorban a feltételezett célközönségben keresendő: az 1930-as kiadás, akárcsak az eredeti, fiatal felnőtteket szólít meg: erre utalnak a Karl May stílusára jellemző (és ebben a műben megőrzött) bonyolult mondatszerkezetek és szókapcsolatok (sok jelzős szerkezet), a régies és helyenként emelkedett írásmód, az ismétlések, az idegen nyelvi (spanyol, indián (tonkawa), szász dialektus) elemek. A későbbi kiadás ezzel szemben gyermekek számára készült; ennek következtében megfigyelhető a mondatszerkezetek és szókapcsolatok egyszerűsítése (pl. jelzők elhagyása), valamint sok esetben az ismétlések feloldása (már korábban említett információ kihagyása), szavak kicserélése (használatosabb szavakra) és konkretizálása.

A művet Szinnai Tivadar (1964), illetve Ossik János (2012) fordította magyarra – a célközönség gyermekek (Szinnai) és fiatal felnőttek (Ossik). Bár számottevő különbség van a két fordítás között, nem csak a regények terjedelmét illetően (Szinnai többnyire átír, valamint a cselekvésre és párbeszédre helyezi a hangsúlyt, Ossik viszont igyekszik hűen követni a FNY-i szöveget), az alkalmazott fordítói stratégiák hasonlóak (mindkét fordításra jellemző a honosítás és idegenítés, és ebből adódóan a kihagyás, egyszerűsítés, összevonás, ugyanakkor a betoldás és kompenzálás).

Források:

- May, K. 1984. *Der Schatz im Silbersee. Erzählungen aus den Wilden Western*. Stuttgart: Union Deutsche Verlagsgesellschaft.
- May, K. 1930. *Der Schatz im Silbersee. Erzählungen aus den Wilden Western*. Radebeul: Karl-May-Verlag.
- May, K. 1952. *Der Schatz im Silbersee, Erzählungen aus den Wilden Western*. Radebeul: Karl-May-Verlag.
- May, K. 1964. *Az Ezüst-Tó Kincse. Vadnyugati történet*. A magyar ifjúság számára átdolgozta: Szinnai Tivadar. Budapest: Móra Ferenc Ifjúsági Könyvkiadó.
- May, K. 2016. *Az Ezüst-Tó Kincse*. Fordította és átdolgozta: Szinnai Tivadar. (harmadik, javított kiadás). Szeged: Könyvmolyképző Kiadó.
- May, K. 2012. *Az Ezüst-Tó Kincse*. Fordította: Ossik János. Budapest: DUNA International Könyvkiadó Kft.

OLGYAY-FEKETE JUDIT
fekejudit@outlook.com

Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar
Fordítástudományi Doktori Program
<https://orcid.org/0009-0005-9696-5185>

KIHÍVÁSOK ÉS LEHETŐSÉGEK: GÉPPEL FORDÍTOTT SZÖVEGEK AUTOMATIKUS ÉS HUMÁN KIÉRTÉKELÉSE

Kulcsszavak: gépi fordítás, minőségértékelés, automatikus kiértékelés, humán kiértékelés, MQM Core

A gépi fordítást már több évtizede kutatják a nyelvészek és a nyelvtechnológusok. A neurális rendszerek (és a transzformer modell) bevezetése óta ezen kutatások száma jelentősen megnövekedett. Ennek oka a gép által fordított szövegek egyre jobb minősége, bár ez az alkalmazott motortól és az érintett nyelvektől függően változhat, ezért a minőség értékelése elengedhetetlen. Az automatizált értékelések gyorsabbak, olcsóbbak és objektívebbek lehetnek, mint a humán kiértékelések, ám nem biztos, hogy ugyanolyan pontosak és mélységűek is, és az sem biztos, hogy harmonizálnak velük. A dolgozat célja annak vizsgálata, hogy az automatikus metrikák és a humán kiértékelések azonos eredményeket adnak-e a gépi fordítómotorok kimenetének minőségét illetően, és ha nem, mit lehetne tenni az automatikus kiértékelések pontosságának továbbfejlesztése érdekében. Jelen kutatás a budapesti Eötvös Loránd Tudományegyetem és az Európai Bizottság Fordítási Főigazgatóságának Human in the Translation Loop (HITTL) nevű projektje keretében készült a DGT egyedi fejlesztésű motorja, az eTranslation által generált szövegek alapján. A humán kiértékelés a kutatócsoport értékelőrendszerének segítségével történt, amely az MQM (Multidimensional Quality Metrics) és a DGT saját hibatipológiáján alapul. Az automatikus kiértékelésekre különböző metrikák segítségével került sor: BLEU, Chrf, TER, Levenshtein-távolság (referenciaszövegre támaszkodnak) és QuEst (nyelvi modellre támaszkodik). Az előzetes eredmények azt mutatják, hogy a gépi fordítási kimenetek tipikus hibatípusai a stílus, a terminológia, a nyelvi norma és a pontosság, és ezeket a hibákat az automatikus értékelésekkel nem lehet kimutatni. A jelen kutatás eredményei hozzájárulhatnak az

automatikus metrikák továbbfejlesztéséhez, valamint a nyelvtechnológusok és a nyelvészek szorosabb együttműködéséhez.

Irodalom:

- Jiménez-Crespo, M. A. 2020. The “technological turn” in translation studies. Are we there yet? A transversal cross-disciplinary approach. *Translation Spaces* Vol. 9. No. 2. 314–341. DOI: <https://doi.org/10.1075/ts.19012.jim>
- Robin E., Eszenyi, R., Seidl-Péché, O., Kóbor, M.: Human in the Translation Loop: az ELTE FTT és a DGT kutatási projektje. Elhangzott: TransELTE, Budapest, 2023. március 22–24.
- Rossi, C. & Carré, A. 2022. How to choose a suitable neural machine translation solution: Evaluation of MT quality. In: Kenny, D. (ed.) *Machine translation for everyone: Empowering users in the age of artificial intelligence*, 51–79. Berlin: Language Science Press. <https://doi.org/10.5281/zenodo.6759978>
- Yang, Gy. A gépi fordítás és kiértékelésének módszerei a fordítástudományban. In: Klaudy K., Robin E., Seidl-Péché O. (szerk.) 2024. *Bevezetés a fordítás és a tolmácsolás kutatómódszertanába II. Speciális rész*. Budapest: ELTE FTT – MANYE Fordítástudományi Szakosztály. 253–274.
- Yang, Z. Gy., Laki, L., Prószéky G. 2015. *Gépi fordítás minőségének becslése referencia nélküli módszerrel*. Elhangzott. Magyar Számítógépes Nyelvészeti Konferencia. 3–13.

RÉTI JÚLIA MELINDA

reti.julia@gmail.com

Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar
Fordítástudományi Doktori Program

MINDFULNESS ÉS TOLMÁCSOLÁS: HOGYAN SEGÍTHETI A TOMÁCSKÉPZÉST EZ A MÓDSZER?

Kulcsszavak: Mindfulness, tolmácsképzés, mentális állóképességét, érzelmi állapot, tolmácsolási teljesítmény

Német lektori tapasztalatom alapján sok tehetséges hallgató önbizalomhiány miatt inkább a fordító szakirányt választja a tolmács helyett. A tolmácsok személyisége kulcsfontosságú a folyamatos tolmácsolás szempontjából: figyelmüket meg kell osztaniuk, jó memóriával kell rendelkezniük, kellő stressztűrő-képességgel kell bírniuk, pontosnak kell lenniük és empátiával kell rendelkezniük (Szabari 2021). A konsekutív tolmácsolás során a hallgatóknak komplex és stresszes helyzetekkel kell szembenézniük, melyekre személyiségük, önbizalmuk és önismeretük hatással van (Horváth 2015).

A kutatás célja a tolmácsképzésben résztvevőket megtanítani önbizalmuk monitorozására tolmácsolás közben és a szükséges változások felmérésére. A konsekutív tolmácsolástechnika oktatás célja a szöveg gondolatainak folyamatos és hiteles visszaadása olyan módon, hogy a nyelvi közvetítést végző személy biztonságban érezze magát és feszültségmentesen tolmácsolja az elhangzottakat.

A Mindfulness erre lehetőséget nyújt. Maga a Mindfulness kifejezés éberséget jelent és minél éberebbek vagyunk, annál több információt kapunk (Zinn-Kabat 2012). A Mindfulness-gyakorlás hozzájárulhat az egyéni belső kontrollézés fejlődéséhez és a stresszkezelési stratégiák javításához. Egyúttal előző eredmények alátámasztják az összefüggéseket az éberség, az érzelmi állapotok és a tolmácsolási teljesítmény között, valamint kihangsúlyozzák a tolmácsolásban résztvevő figyelve és az attitűd közötti összefüggéseket (Johnson 2016).

Kutatási kérdések: (1) Milyen hatással van a tolmácsszervezők személyiségére egy 12 alkalomból álló Mindfulness tréning? (2) Hogyan változik a tolmácsolás során megélt stressz

azoknál, akik Mindfulness gyakorlatokat végeznek, és hogyan különbözik ez a stresszhelyzet azokétól, akik nem végeznek ilyen gyakorlatokat?

Ebben a kutatásban nem arról van szó, hogy hogyan lehet stressz-mentesíteni a tolmácsolást, hanem arról, hogyan lehet a tolmács személyiségét, alkalmazkodóképességét, vagyis a mentális állóképességét fejleszteni (Selye 1976).

Irodalom:

Horváth I. 2015. *Bevezetés a tolmácsolás pszichológiájába*. Budapest: ELTE Eötvös Kiadó.

Johnson, J. E. 2016. *Effects of Mindfulness Training on Interpretation Exam Performance in Graduate Students in Interpreting*. Unpublished Doctoral Dissertation, University of San Francisco.

Kabat-Zinn, J. 2012. *Mindfulness for Beginners – reclaiming the present moment and your life*. Boulder Colorado: Sounds True.

Selye J. 1976. *Stressz distressz nélkül*. Budapest: Akadémia Kiadó.

Szabari K. 2021. *Tolmácsolás. Bevezetés a tolmácsolás elméletébe és gyakorlatába*. Akadémia Kiadó.

SOHÁR ANIKÓ

sohar.aniko@btk.ppke.hu

Pázmány Péter Katolikus Egyetem

<https://orcid.org/0000-0003-1526-362>

FORDÍTÁSOK A GALAKTIKA SCIENCE FICTION ANTOLÓGIÁBAN (1972–1985)

Kulcsszavak: fordítástörténet, fordítás periodikumban, science fiction, cenzúra, kulturális transzfer

A periodikumokban megjelent fordítások kevesebb figyelmet kapnak a fordítástudományon belül, holott különleges érdeklődésre tarthatnak számot, mivel általában lazább szabályoknak voltak alávetve és olyan fordítások is megjelenhettek bennük, amelyek könyvformában egészen biztosan nem (Bart 2002, Fólica, Roig-Sanz, & Caristia 2020). Ezért esett választásom a *Galaktika* folyóirat szövegeire.

A rendszerváltás előtt az aczéli kultúrpolitika idején a populáris műfajokat eleinte tiltották, majd a hatvanas évektől megtűrték. Emiatt az első és legnagyobb hatású science fiction folyóirat, a *Galaktika*, amely nagy szerepet játszott a műfaj meghonosításában, csupán 1972-ben indult. Példányszáma az 1989-es rendszerváltásig 38.000 és 94.000 között mozgott. Tematikus, nemzeti, szerzői és vegyes számai voltak. Szerkesztője, Kuczka Péter – maga is műfordító – egyszemélyben hozta meg a döntéseket mindenről: ő választotta ki a lefordítandó műveket is, meg a fordítókat is. A *Galaktika* gondosan megválogatott, jó minőségű, ám gyakran pontatlan novella-, vers-, képregény-, hír- és tanulmányfordításokkal, konferenciabeszámolókkal, könyv- és filmismertetőkkal látta el olvasóit. A konferenciabeszámolókat és a rövid esszéket az elbeszélésekről vagy a kötet illusztrációiról Kuczka írta, kész értelemezési keretet kínált az olvasóknak (Sohár 2022).

A *Galaktika* kiadáspolitikája a szerkezeti cenzúra (Czigányik 2011, Brownlie 2014) megnyilvánulása. A magyar szerzők többnyire verseket és cikkeket írhattak, mivel a verseknek van a legkisebb olvasóközönsége, s a cikkek szigorúan ellenőrzött ismereteket tartalmaztak politikai szempontból jóváhagyott tálalásban, ezzel biztosítva az olvasók kellő szemszögből történő tájékoztatását, a korban megszokott népművelő feladatot ellátva.

Mivel napjaink science fiction fogalma még mindig a Kádár-korszakban kialakult tudományos-fantasztikus irodalom elképzelésen nyugszik, érdemes ezeket a fordításokat közelebbről megvizsgálni.

Irodalom:

Bart I. 2002. *Világirodalom és könyvkiadás a Kádár-korszakban*. Budapest: Osiris.

Brownlie, S. 2014. Examining Self-Censorship In: Billiani F. (ed.) *Modes of Censorship and Translation*. London: Routledge. 205–234.

Czigányik, Zs. (2011) Readers' responsibility: literature and censorship in the Kádár era in Hungary. In: Gárdos B., Péter Á., Pikli N., Vince M. (eds.). *Confrontations and Interactions: Essays on Cultural Memory*. Budapest: L'Harmattan. 221–232. <http://seas3.elte.hu/angolpark/CultMem/EssaysonCulturalMemory.pdf>

Fólica, L., Roig-Sanz, D., Caristia, S. (szerk.) 2020. *Literary Translation in Periodicals: Methodological Challenges for a Transnational Approach*. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company.

Sohár, A. 2022. 'Anyone Who Isn't Against Us Is for Us': Science Fiction Translated from English During the Kádár Era in Hungary. In: Rundle C., Monticelli D., Lange, A. (szerk.) *Translation Under Communism*. London: Palgrave Macmillan. 241–279. DOI: 10.1007/978-3-030-79664-8.

SZENTIRMAY PIROSKA

szentirmay.piroska@gmail.com

Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar

Fordítástudományi Doktori Program

<https://orcid.org/0009-0000-0420-8827>

TOLMÁCSOLÁS AZ EGYHÁZBAN A FELHASZNÁLÓK SZEMSZÖGÉBŐL

Kulcsszavak: felhasználói elvárások, szinkrontolmácsolás, egyházi kontextus, tolmácsolás minősége, tolmácskompetenciák

A vallási kontextusban tolmácsoló nyelvi közvetítők munkáját számos empirikus kutatás vizsgálta igen változatos megközelítésből (Furmanek 2016, Hokkanen 2012, Vigouroux 2010), többek között a felhasználói elvárások felméréssel (Downie 2016, Shin 2024). A kontextus alapján definiált egyes speciális tolmácsolástípusok holisztikus leírásához hozzájárul, ha a komplex kommunikációs jelenséget minden érintett szemszögéből, így a felhasználó pozíciójából is vizsgáljuk. Ezáltal feltérképezhető, hogy miként hat a kontextus a felhasználói elvárásokra: mely elvárások köthetők a tolmácsoláshoz általában vagy kifejezetten az adott kontextushoz.

A feltáró esettanulmány koreai protestáns egyházi közösségekben konzekutív prédikációtolmácsolásra alkalmazott kutatást (Shin 2024) megismételve vizsgálja a felhasználói elvárásokat, és empirikus adatokkal írja le, milyen szerepkörben tekintenek az egyházi kontextusban dolgozó tolmácsokra a felhasználók, milyen szempontok alapján ítélik meg a tolmácsolás minőségét, s milyen tulajdonságokat, készségeket várnak el a nyelvi közvetítőktől. A katolikus pasztorális konferencia résztvevői által kitöltött kérdőívek kérdései az egyházi tolmácsolásra általánosan és a konkrét egyházi eseményen biztosított szinkrontolmácsolásra vonatkoztak. A kutatás eredményei megerősítették, hogy a válaszadók a tolmácsolás minőségét főként annak tartalmi hűségében, a precíz terminológiahasználatban látták, de fontos volt számukra a beszédprodukció is. Ugyanakkor, kontextusspecifikus elvárásként, fontosnak tartották, hogy a tolmács az adott egyházhoz

tartozzon, s így ne csak tolmácsolási szolgáltatást nyújtson, hanem résztvevőként is jelen legyen, tehát vallása szempontjából is azonosuljon az eseménnyel, legyen elhivatott és szolgálatkész.

Irodalom:

- Downie, J. 2016. *Stakeholder expectations of interpreters: A multi-site, multi-method approach*. Unpublished doctoral thesis. Heriot-Watt University.
- Hokkanen, S. 2012. Simultaneous church interpreting as service. *The Translator* Vol. 18. No. 2. 291–309. <https://doi.org/10.1080/13556509.2012.10799512>
- Furmanek, O. 2016. Faith-related interpreting. In: Tipton, R., Furmanek, O. (eds) *Dialogue interpreting. A guide to interpreting in public services and the community*. London & New York: Routledge. 237–276. <https://doi.org/10.4324/9781315644578>
- Shin, H. 2024. On training sermon interpreters: with reference to interviews with sermon interpreters and surveys on user-expectations. In: Moratto, R., Lim, H. (eds) *The Routledge handbook of Korean interpreting*. Routledge. 309–322.
- Vigouroux, C. B. 2010. Double-mouthed discourse: interpreting, framing, and participant roles. *Journal of Sociolinguistics* Vol. 14. No. 3. 341–369.

SZÉP BEÁTA

szep.beata@uni-eszterhazy.hu

Eszterházy Károly Katolikus Egyetem
<https://orcid.org/0009-0003-4095-7640>

A GAZDASÁGI SZAKNYELV ORVOSI METAFORÁINAK SZEMANTIKAI VIZSGÁLATA A SZAKFORDÍTÁS TÜKRÉBEN

Kulcsszavak: fogalmi metafora, szaknyelv, szakfordítás, közgazdaságtan, szemantika

Vérpezsdítés, holt szezon, újjá-/újraéleszt, beteg, betegségek, fájdalmas, összeomlás/összeomlik, gyengélkedik, haldoklik, enyhít, csillapít, gyógyít, gyógyír, gyógyszer, recept, tünet, kezelés, immunis, rezisztens... Mindenki számára ismerős szavak ezek, és így, összegyűjtve elsőként minden bizonnyal nem a gazdaság, hanem sokkal inkább az orvostudomány területébe tartozó szövegek, szövegrészek jutnak róluk az eszünkbe. De mindannyiunk számára egyértelmű a gazdasági párhuzam, ha a fenti példák bármelyikéhez hozzáillesztjük mondjuk csupán a *gazdaság(i élet/válság)* vagy akár a *vállalkozás* vagy *veszteség* terminusokat. Ki ne hallott volna már *gyengélkedő gazdaságról, tőkeinjekcióról, gazdasági vérkeringésről*, vagy éppen a *gazdasági károk enyhítéséről, a válság túléléséről* vagy a *recesszió csillapításáról*...?

Előadásomban a gazdasági szaknyelvben előforduló fogalmi metaforákon belül is az orvosi metaforákat vizsgálom. A téma történeti hátterét vizsgálva ismertetem a XVIII. századi francia udvari orvos-közgazdász François Quesnay munkásságát és fő művét, a *Tableau économique*-t, amely körkörös ábrázolásban mutatja be egy gazdasági év jövedelem- és termékáramlását. Quesnay az angol Harvey orvostudományi felfedezése nyomán alkotta meg a gazdasági élet „vérkeringését” modellező művét, amelyben az egyszerű újratermelést mutatja be a pénz és az áruk ellentétes áramlásán keresztül. Quesnay-nél a tőke körforgását – mint a testben a vérkeringést a szív – a földesurak kiadásai indítják el. A mezőgazdaság felvirágoztatásában látja a nemzetgazdaság fejlődésének zálogát, továbbá a termelési folyamatban betöltött szerepük alapján (mintegy a gazdaság „szerveiként”) azonosítja a társadalom osztályait. Bár Quesnay elméletét már kortársai is kritizálták, ez azonban nem gátolta meg gyors elterjedését, amit egyben az általa használt terminológia ismertté válását is segítette.

Fontos azonban különbséget tennünk a valódi gazdasági terminusok között és azok között, amelyek csupán a „gazdasági szleng” elemei. Csányi (2014) ehhez kapcsolódó kutatására utalva szleng-elemként olyan szavakat és kifejezéseket említhetünk, mint pl. *köhögő autóipar, holt szezon, halvány életjelet mutat a gazdaság*, ezeket szinte kizárólag a nagyobb (és laikusabb) közönségnek szánt sajtószövegekben találjuk. Az én célom azonban

az olyan terminusok vizsgálata, amelyek a gazdasági szakszövegekben (szakmai folyóiratokban, az MTA és a Magyar Kereskedelmi és Iparkamara kiadványaikban, a KSH statisztikai jelentéseiben stb.) megtalálhatók, a szakma művelői által elfogadottan használatosak. A német és magyar nyelvű szakszövegekben előforduló az orvosi metaforák lehetséges fordítási stratégiáit konkrét példák elemzésén keresztül mutatom be.

Irodalom:

- Boda I. K., Porkoláb J. 2001. Metaforák a kognitív nyelvészetben. In: Kemény Gábor (szerk.) *A metafora grammatikája és stilisztikája. Tanulmánykötet a Miskolci Egyetem Bölcsészettudományi Karának Magyar Nyelvtudományi Tanszéke által 1999. október 11-12-én rendezett konferencia előadásából.* Budapest: Tinta Kiadó. 45–56. (Segédkönyvek a nyelvészet tanulmányozásához 10.)
- Csányi E. 2014. A gazdasági szleng használati sajátosságai, egy pilot study bemutatása. *Economica* 7. évf. 4. szám. 114–124.
- Pühringer, S., Egger, J. 2016. *Wie krank ist unser Wirtschaftssystem? Krisen als Krankheiten im ökonomischen Diskurs.* Working Paper Serie, No. Ök-21. Bernkastel-Kues: Cusanus Hochschule, Institut für Ökonomie und Institut für Philosophie. <http://hdl.handle.net/10419/196156> (Utolsó megtekintés: 2024. 05. 11.)
- Sólyom R. 2023. Fogalmi metaforák köznyelvtől szaknyelvig: AZ ELMÉLETEK ÉPÜLETEK és A FOLYAMAT UTAZÁS megjelenési formái változatos szövegtípusokban. *Alkalmazott Nyelvtudomány* XXIII. évf. 1. szám. 132–148.

SZLÁVIK SZILÁRD¹ ÉS PÁLOSI ILDIKÓ VERONIKA²

[szlavik.szilard@btk.elte.hu¹](mailto:szlavik.szilard@btk.elte.hu)

[palosi.ildiko@btk.elte.hu²](mailto:palosi.ildiko@btk.elte.hu)

ELTE Eötvös Loránd Tudományegyetem BTK Nyelvi Közvetítés Intézete¹

ELTE Eötvös Loránd Tudományegyetem BTK Szláv és Balti Filológiai Intézet²

[https://orcid.org/0000-0002-1357-8560¹](https://orcid.org/0000-0002-1357-8560),

[https://orcid.org/0000-0002-8943-8695²](https://orcid.org/0000-0002-8943-8695)

NEURÁLIS GÉPI FORDÍTÁSOK HIBÁINAK ELEMZÉSE OROSZ–MAGYAR NYELVPÁRBAN

Kulcsszavak: neurális gépi fordítás, hibakeresés, hibakategorizálás, orosz–magyar gépi fordítás, nyelvpárfüggő hibák

A fordítási tevékenység során egyre inkább megjelennek a technológia nyújtotta különböző lehetőségek, például fordítástámogató eszközök, terminológiai adatbázisok, korpuszok és napjainkban a neurális gépi fordítás és a mesterséges intelligencia egyéb formái. Az ELIS (European Language Industry Survey) 2023-as (és korábbi) jelentéséből kiderül, hogy egyre több fordító veszi igénybe munkája során a neurális gépi fordítást (NMT – Neural Machine Translation) és foglalkozik a gépi fordítások utószervezésével.

A Hunnect (2021) magyarországi felmérése alapján a hivatásos szakfordítók 69%-a rendszeresen vagy alkalmanként igénybe veszi a gépi fordítómotorok – leggyakrabban a DeepL – segítségét. A felmérésben részt vevő felhasználók körében a gépi fordítás negatívumai között a fordítás minőségével kapcsolatos aggályok szerepelnek az első helyen.

A nyers neurális gépi fordítás minőségére, illetve az előforduló hibákra azonban számos tényező van hatással, egyebek mellett az alkalmazott fordítómotor, a szöveg típusa és műfaja, illetve a nyelvpár és a fordítási irány (Teixeira 2020).

A magyarországi, NMT-vel kapcsolatos fordítástudományi kutatások leggyakrabban angolról magyarra fordított szövegek elemzésével foglalkoznak, ezek alapján fogalmaznak meg hipotéziseket és megállapításokat, amelyek bizonyítása és ellenőrzése más nyelvpárok és fordítási irányok esetében elmarad.

A jelen közös pilotkutatásunk keretében azt vizsgáltuk, hogy milyen jellemző hibák és nehézségek fordulnak elő neurális gépi fordítás során orosz–magyar nyelvpárban, az azonosított hibákat pedig a DGT hibatipológiája (Müller 2011) segítségével osztályoztuk. A kutatás eredményei hozzájárulhatnak ahhoz, hogy a magyar fordítástudományban a neurális gépi fordítások kapcsán megfogalmazott hipotéziseket újabb nyelvpár segítségével

ellenőrizhessük, illetve újabb – nyelvpárfüggő és attól független – hipotéziseket fogalmazhassunk meg.

Irodalom:

ELIS – *European Language Industry Survey 2023*. <https://elis-survey.org/wp-content/uploads/2023/03/ELIS-2023-report.pdf> (letöltve: 2024.02.10.).

Hunnect 2021. *A Hunnect 2021-es felmérése a gépi fordítás elfogadottságáról és trendjeiről a szakfordítók körében*. <https://hunnect.com/wp-content/uploads/2021/12/Hunnect-Felmeres-a-gepi-forditasrol-2021.pdf> (letöltve: 2022.09.09.).

Müller, R. 2021. Judging the quality of translations – a practical guide. Elhangzott: *5th ELCR Conference* (online). 2021. március 10.

Teixeira, C. 2020. Revising computer-mediated translations. In: Mossop, B., Hing, J., Teixeira, C. (eds) *Revising and Editing for Translators*. Fourth Edition. Oxon & New York: Routledge.

VAN WAARDEN FRANCISKA

van.waarden.franciska@btk.elte.hu

ELTE BTK Nyelvi Közvetítés Intézete, Fordító- és Tolmácsképző Tanszék
ELTE BTK Nyelvtudományi Doktori Iskola, Fordítástudományi Doktori Program
<https://orcid.org/0000-0002-4244-3411>

JEGYZETELÉSI KOMPETENCIA A TANULÁSI FOLYAMATBAN MENNYIT JEGYZETEL EGY TOLMÁCSHALLGATÓ?

Kulcsszavak: tolmácsképzés, konsekutív tolmácsolás, jegyzeteléstechika, jegyzetelési egység, tolmácsolási kompetencia

Számos definíciója és kategorizálása létezik a tolmácsoláshoz szükséges kompetenciáknak (Bakti 2020), a konsekutív tolmácsolás során alkalmazott jegyzeteléstechika ismerete és megfelelő használata azonban a legtöbb modellben háttérbe szorul. Előadásomban kísérletet teszek egy olyan kompetenciamodell bemutatására, amely integrálja a jegyzeteléstechikát a tolmács kompetenciái köze. A tolmácsok és tolmácshallgatók jegyzetelési preferenciáit, szokásait bemutató empirikus kutatásokban (vö. Chen 2020, Dam 2021, Szabó 2022) többnyire pillanatfelvételeket láthatunk, amelyek az adott körülmények közt tapasztalt állapotot mérték fel, így egy azonos résztvevőkkel végzett longitudinális jegyzeteléstechikai kutatást szeretnék bemutatni.

Az alábbi kutatásban hat fordító-tolmács mesterszakos hallgató jegyzeteléstechikai attitűdjét mutatom be egy kevert módszerű vizsgálatban. A vizsgálat fő fókuszát az adja, hogyan változik longitudinálisan az angol B nyelvű hallgatók jegyzeteléstechikája angol-magyar irányba történő tolmácsolás során. Kvalitatív és kvantitatív módszer kombinációjával, más néven vegyes módszerrel gyűjtök adatokat, amely lehetővé teszi, hogy egy komplex jelenséget (a konsekutív tolmácsolás során alkalmazott jegyzeteléstechikát) több aspektusból is meg lehessen közelíteni, és kísérletet tenni annak megértésére. A két vizsgálatban résztvevő hallgatók órai tolmácsolásukat követően egy félig strukturált interjún vettek részt, ahol jegyzeteléstechikai tapasztalataikról, készségeikről számoltak be. Továbbá, a jegyzeteikről készült fényképek alapján a papírra vetett jegyzeteket ún. jegyzetelési egységek alapján elemeztem. Jelen előadásomban két mérési pont, a 2023 áprilisában és a 2023 novemberében felvett adatokat hasonlítom össze, megkísérelve a hallgatók válaszaiból kirajzolódó tendenciák felvázolását.

Irodalom:

- Bakti M. 2020. Visszafogott extrovertáltság és intuíció. Tolmácskompetencia-modellek. In: Szabó Cs., Bakti M. (szerk.) *Iránytű a tolmácsolás oktatásához. A kompetenciafejlesztés új fókuszai*. Szeged: Juhász Gyula Felsőoktatási Kiadó.
- Chen, S. 2020. The process of note-taking in consecutive interpreting: A digital pen recording approach. *Interpreting* No. 22. No. 1. 117–139.
<https://doi.org/10.1075/intp.00036.che>
- Dam, H. V. 2021. From controversy to complexity. Replicating research and extending the evidence on language choice in note-taking for consecutive interpreting. *Interpreting* Vol. 23. No. 2. 222–244. <https://doi.org/10.1075/intp.00062.dam>
- Szabó Cs. 2022. Tolmácsok konszekutív jegyzetelési preferenciái egy kismintás felmérés tükrében. *Porta Lingua* 1. szám. 101–111. <https://doi.org/10.48040/PL.2022.1.10>